

*КУЗЬМИЧ Оксана Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Київський міжнародний університет*

ОПТИМІЗАЦІЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АГРЕСІЇ

Мова завжди відігравала вагому роль у визначенні держави, була її головним ідентифікаційним й націєтвірним атрибутом. Її значущість для етнобуття й консолідації соціуму важко недооцінити, оскільки в збереженні національної пам'яті мовний код поступається лише генетичному.

Як потужний репрезентант національної модерності й самобутності українська мова завжди була об'єктом агресивних зазіхань русифікаторів й асиміляторів, адже, знищивши чи знецінивши нашу мову, можна святкувати перемогу і над Україною, бо інші державотвірні чинники не мають такої спротивної й захисної сили. І цим важелем укотре скористалася країна-агресорка, маніпуляції мовним питанням якої призвели

до того, що українська мова, як зазначала І. Фаріон, опинилася в центрі політичного протиборства у своєму найкривавішому вияві – російсько-українській війні [3, с. 7].

Усвідомлюючи мову «...як причину і наслідок всіх основних суспільно-політичних процесів і основний сигналізатор комплексного стану суспільства» [3, с. 6], зважаючи на мовно-ментальні зміни українського суспільства, спонукані війною, стратегічною метою державної мовної політики та сучасної мовної освіти в Україні має стати практичне забезпечення функціонування українського комунікативного середовища з метою формування національно свідомої, мислячої і духовно багатой мовної особистості, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися засобами державної мови в усіх видах мовленнєвої професійної діяльності. «Формування мовної особистості, наголошує Л. Мацько, – це постійний і тяглий (а не фрагментарний), синестезійно-синергетичний процес, у якому домінують когнітивноінтелектуальні та креативно-діяльнісні чинники» [2, с. 33].

Про те, що формування національно свідомої мовної особистості, демосковізація комунікативних середовищах є пріоритетною метою мовної політики України свідчать основні концептуальні засади низки таких правових документів, як: Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25.04.2019 р; стаття 7 Закону України «Про освіту»; розпорядження Кабміну України від 17.07.2019 р. № 596-р «Про схвалення Стратегії популяризації української мови до 2030 р.; Лист МОН № 1/7629-23 керівникам закладів вищої та фахової передвищої освіти «Про забезпечення вивчення державної мови»; розпорядження Кабміну України від 15.03.2024 р. № 243-р «Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року» та ін.

Однак, на думку Л. Ніцой у законі про освіту, і в законі про мову була закладена «міна уповільненої дії», оскільки в них не йдеться про те, що українською мають послуговуватися на території навчального закладу та поза його межами. Щоб

сформувати національно свідому мовну особистість, на переконання громадської активістки, треба взяти за приклад досвід Квебеку, тоді родина, оточення, публічний простір та освітнє середовище будуть українськомовними, де природно і гармонійно формуватиметься українець як гарант цілісної і незалежної держави [5]. Брак такого мовного українського середовища, на думку Світлани Єрмоленко, не дасть змоги індивіду випробувати практично володіння механізмом мови та довести його до автоматизму [1].

Зокрема, «українськомовне освітнє середовище – це сукупність умов взаємодії та соціалізації здобувачів освіти з іншими учасниками освітнього процесу лише державною мовою як під час освітнього процесу, так і під час інших форм взаємодії здобувачів освіти з іншими учасниками освітнього процесу у приміщеннях та на території суб'єкта освітньої діяльності», – зазначається у змінах, запропонованих депутаткою Н. Піпою, до Закону України «Про освіту» [5].

Результативна дієвість українськомовного освітнього середовища залежить, насамперед, від дотримання всіма

комунікантами єдиного мовного режиму. У цьому контексті слухною є думка І. Ющука: «У школі й у вищому закладі рідної мови мають навчати всі вчителі, всі викладачі. Крім того, що вони передають знання про певну спеціальність чи галузь науки, вони формують ще й члена нації, а не просто задовольняють споживацькі жадання обивателя. З цією метою в будь-якому навчальному закладі повинен панувати строгий рідномовний режим...» [4, с. 75-76]. Такий єдиний рідномовний режим має забезпечити циклічність процесу оволодіння мовою та інтелектуально-духовного зростання особистості на кожному рівні, визначених Л. Мацько, зокрема йдеться про такі, як: рівень мовної правильності; рівень виразності й комунікативної достатності; рівень насиченості мовою; рівень комунікативної досконалості; рівень володіння фаховою метамовою; рівень мовного іміджу соціальних ролей [2, с. 63 – 65].

Забезпечувати створення та підтримання у закладах освіти українськомовного освітнього середовища, здійснювати контроль за дотриманням єдиного мовного режиму повинні всі учасники освітнього процесу: від керівника закладу,

педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників, здобувачів освіти до інших осіб, які залучаються до освітнього процесу.

Незважаючи на те що після повномасштабного вторгнення московитів на територію України необхідність знання державної мови перейшло з рівня вимог закону на рівень усвідомлення кожним громадянином важливої безпекової та державотворчої функції української мови, деякі освітяни дозволяють собі вільно спілкуватися мовою окупанта. Така національно несвідомість колег формує у здобувача освіти подвійні стандарти, невілює правові вимоги до створення єдиного українськомовного освітнього середовища. У контексті проблеми наводимо думку соціологині Л. Масенко: «Педагог, який на перерві переходить на спілкування з учнями російською, дезорієнтує їх, формує у них стереотип непридатності української мови для живої неофіційної розмови. Зводячи все багатство реєстрів української мови до формального спілкування на уроках...» [6].

Про те, що учасникам освітнього процесу не «какая різниця?», уже у 2022 р. свідчать 44 звернення, які стосувалися

порушень законодавства про державну мову в закладах вищої та фахової передвищої освіти, акти та протоколи про порушення частини першої статті 21 «Про забезпечення функціонування української мови як державної», а також штрафи та попередження [7].

Отже, щоб оптимізувати процес ефективності формування професійної мовної комунікації в умовах інформаційної агресії, потрібно докласти максимум зусиль для створення українськомовного освітнього середовища, у якому буде діяти єдиний мовний режим, а також посилити інституційний контроль за забезпеченням виконання вимог законодавства щодо застосування державної мови в межах освітнього процесу та під час виконання службових обов'язків керівниками та педагогічними працівниками закладів освіти.

Список використаних джерел:

1. Єрмоленко С. Нариси з української словесності: (стилістика та культура мови). Київ, 1999. С. 356.
2. Мацько Л. І. Українська мова в освітньому просторі : [навч.

посіб.] / Л. І. Мацько. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 607 с.

3. Фаріон І. Мова – краса і сила: Суспільно-креативна роль української мови ХІІІ – середині ХІІІХ ст.: монографія / Ірина Фаріон. 5-те вид., зі змінами і доповненнями. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. 224 с.

4. Ющук І.П. Мова – найбільший скарб / І.П. Ющук. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2020. 360 с.

5.<https://glavcom.ua/country/science/ukrajinskoju-ne-lishe-na-urokakh-a-j-na-perervakh-shcho-zminjuje-novij-movnij-zakonoprojekt-1027433.html>

6. <https://www.radiosvoboda.org/a/28800659.html>

7.<https://mova-ombudsman.gov.ua/richnyi-publichnyi-zvit-za-2022-rik>